

KOMMUNISMI MUST RAAMAT EESTI KEELES

Eesti Vabariigi president Lennart Meri ja Stéphane Courtois eestikeelse "Kommunismi musta raamatu" esitlusel Tallinna raekojas 2000. aasta detsembris.
Foto Peep Pillak

Stéphane Courtois, Nicolas Werth, Jean-Louis Panné, Andrzej Paczkowski, Karel Bartosek, Jean-Louis Margolin. Kommunismi must raamat. Kuriteod, terror, repressioonid. Kaasautorid Rémi Kauffer, Pierre Rigoulot, Pascal Fontaine, Yves Santamaria, Sylvain Boulouque. Varrak, 2000, 976 lk.

* Vt ka: Erkki Bahovski, Must lagi on meie madalal toal. – Postimees 11.12.2000;

Mart Helme, Kommunismi argipäev. – Eesti Päevaleht 15.12.2000;

David Vseviov, Läänest vaadatud kommunism. – Sirp 26.12.2000.

■ Möödunud aasta detsembris esitleti eestikeelset "Kommunismi musta raamatut".* Prantsuskeelne originaal *"Le livre noir du communisme. Crimes, terreur et répression"* ilmus Pariisis Robert Laffonti kirjastuse väljaantuna juba 1997. aastal. Sellest ajast on raamatut jõutud tõlkida paarikümnesse keelde. Siinkohal ei saa jätta märkimata, et 1999. aasta lõpus ilmus ka "Kommunismi musta raamatu" venekeelne tõlge, millele tuntud vene demokraat akadeemik Aleksander Jakovlev on kirjutanud eessõna "Bolševism – XX sajandi sotsiaalne haigus".

Raamatu ilmumine tõi Lääne-Euroopas ja isegi kogu maailmas kaasa suure huvitõusu kommunismi olemuse vastu. Seni on läänemaaailmas kuritegelikuks harjutud pidama natsismi ja fašismi. Raamatule sissejuhatuse "Kommunismi kuritööd" kirjutanud Stéphane Courtois on aga pannud võrdumärgi kommunismi ja natsismi vahele. See tundub nii mõnelegi tänasele vasakpoolsele vastuvõetamatu, kuigi raamat tõestab veenvalt, et kommunismi ohvrite arv ületab natside ohvrite arvu mitmekordselt. Paljud Lääne demokraadid keelduvad tänaseni tunnistamast, et ühe inimsusevastase režiimi – natsismi – purustamiseks olid nad teinud koostööd teise samasugusega. Just Lääne demokraatlike riikidega koostöös saavutatud võit natsismi üle Teises maailmasõjas võimaldas Nõukogude Liidul natsismipurustaja oreoli paistel oma kommunistlikke haarmeid kogu maailmas veelgi laiendada ja veel pikkade aastakümnete vältel samaväärse inimvaenuliku jõhkruusega tegutseda.

Raamatu ilmumine on põhjustanud lausa skandaale seoses tänapäevaste vasakpoolsete jõudude teravate väljaastumistega "Kommunismi mustas raamatus" esitatud seisukohtade vastu. Nii oli see näiteks Saksamaal, kus raamatu esitlemine tuli politsei soovitusel koguni ära jätta, et vältida otseid kokkupõrkeid vaenulike vasakpoolsetega, kes olid kogunenud "Kommunismi musta raamatu" vastaseks demonstratsiooniks. Seoses vasakpoolsete tugeva kriitika ja skandaalidega on mõned raamatu autorid ennast isegi raamatust avalikult distantseerinud.

Samas on "Kommunismi must raamat" omandanud iga ilmunud tõlkega üha globaalsema tähenduse. See on katse võtta ühtede kaante vahel kokku kommunismi kuritööd mitte ainult ühel maal või ühes piirkonnas, vaid kogu maailmas. On ju venelased eesotsas Solženitsõniga uurinud kommunismi kuritegusid Nõukogude Venemaal ja kogu Nõukogude Liidus. Ka endistes idabloki maades on tegeldud kas üksikute maade kommunistlike repressiivrežiimide tekitatud tagajärgede või siis konkreetsete kommunistlike režiimide toime

pandud kuritegude uurimisega (näiteks Katõni massimõrv, Ungari 1956. aasta ülestõusu mahasurumine, 1968. aasta Praha kevad jne, jne). Loomulikult on massiteabevahendite kaudu Euroopasse jõudnud Kampucheas, Põhja-Koreas või Hiina Rahvavabariigis toimunu, samuti teame Castro kõvakäelise režiimi tekitatud vägivallast Kuubas, midagi on meieni jõudnud kommunistide tegudest Ladina-Ameerikas ja Aafrikas. Nüüd, ühiste kaante vahel omandab see aga hoopis tõsisema kaalu, võrreldes varasemate lokaalsete uurimustega. Aga muidugi ei oleks nendeta saanud ka "Kommunismi must raamat" ilmuda.

Paljudes keeltes välja antav "Must raamat" ei ole pelgalt originaali tõlge, vaid võimalus igal riigil ja rahval lisada omalt poolt uusi fakte ning teha omapoolseid üldistusi. Ka eestikeelse tõlke väljaandmisel on seda võimalust maksimaalselt kasutatud: raamatule on eessõna kirjutanud Eesti Vabariigi president Lennart Meri, lisapeatüki "Eesti ja kommunism" on kirjutanud EV peaminister Mart Laar, tõlkijate hulgast leiame haridusminister Tõnis Lukase ja Riigikogu aseesimehe Tunne Kelami. Loodetavasti ei ole nende nimede taga ainult taotlus poliitilist kapitali koguda, vaid südamest tulnud soov lisada omapoolne panus kommunismi kuritegeliku olemuse paljastamiseks.

Mart Laar alustab esimeste marksistlike ideede levikust Eestis ja annab seejärel ülevaate kommunistide Eesti iseseisvuse vaenulikust tegevusest: Eesti Tööraha Kommuunist ja kommunistide kavandatud 1924. aasta 1. detsembri mässust, seejärel N Liidus aastatel 1937–1938 toimunud vähemusrühvuste hävitamisest, mille ohvriks langes ka palju tulihingelisi kommuniste. Omaette peatükina leiab käsitlemist Eesti iseseisvuse hävitamine, sellele järgnenud punane terror ja genotsiidid: arreteerimised, mahalaskmised, küüditamised, vangilaagrid. Järgnevalt käsitleb Laar Eesti komparteilasi võõra võimu teenistuses, Eesti venestamist, majanduse sovetiseerimist, tsiviilühiskonna hävitamist ja kiriku tasalülitamist. Viimane peatükk on pühendatud okupatsiooni kokkuvõtte ja Eesti taasiseseisvumise käigule. Lisatud on ka kirjanduse loetelu, mis on valdavalt eestikeelne.

Väga tänuväärne on, et eestikeelses "Mustas raamatus" on lisaks originaali tõlkele ja Eestit puudutavale osale lisatud põhjalik käsitus "Poliitilised kuriteod Saksa DV-s", mille ühe osa "Põgene mine ajaloost" on kirjutanud Ehrhart Neubert ja teise osa "Tajumise raske probleem" Joachim Gauck. Endise Ida-Saksa riikliku julgeolekuteenistuse (Stasi) toimikute volinik Joachim Gauck on Bestiski hästi tuntud tänu oma külaskäigule ja esi-

nemistele samalaadsetel teemadel 1999. aasta augustis (vt selle kohta pikemalt Tuna 1999, nr 3, lk 155–158).

"Kommunismi musta raamatu" usaldusväär-
sust rõhutavad rohked viited allikatele, selle kasutamist hõlbustab nimeregister.

Eestikeelse "Kommunismi musta raamatu" esitlusel Tallinna raekojas viibis ka raamatu koostamise üks initsiaatoreid Stéphane Courtois, kes on Pariisis tegutseva Rahvusliku Teadusliku Uurimiskeskuse (CNRS – GEODE) juhtivteadur, ajakirja Kommunism toimetaja ja väljaandja. Tema uurimistöö põhiteemaks on olnud Prantsusmaa kommunistlik partei ja selle roll Teises maailmasõjas. Sellel teemal on Courtois' sulest varem ilmunud ka mitu uurimust. Esitlemisele eelnenud kohtumisel Riigiarhiivi saalis Eesti lähiminevikku uurivate ajaloolastega ei teinud Courtois saladust oma varasemast sümpaatiast maoismi vastu. Oma sõnavõttus tõi ta esile huvitava tõdemuse: prantslaste jaoks on sõna "revolutsioon" omandanud üdini positiivse tähenduse – isegi uue pesupulbri reklaamis, kui seda tööpoolest müüa tahetakse, tuleb rõhutada selle revolutsioonilist olemust. See näide on ka üks võimalikke seletusi, miks prantslaste hulgas on läbi aegade olnud nii palju vasakpoolseid ja nendele sümpatiseerijaid kui ka vasakpoolseid radikaale.

President Lennart Meri lõpetab oma sissejuhatuse "Kommunismi mustale raamatule": "Eesti ajalookogemus erineb Soome, Prantsusmaa või Saksamaa ajalookogemusest. Seda tuleb meil endil uurida, seda tööd ei tee meie eest keegi teine. "Kommunismi must raamat" on tööriist töö tarvis, mis peab demokraatiat kaitsma nii sovetliku kui natsistliku äärmuslikkuse vastu. See töö ei tohi kunagi lõppeda."

Nii jääb vaid Eesti ajaloolastele soovida: "Jõudu tööle!"

Peep Pillak